

דברים לזכרו של מייקל:

את מיכאל כהן, או כפי שהוא נקרא בפי רבים "מייקל" הכרתי בתחילת דרכי בכפר הנשיא, בתקופה שבה ביקרתי את ציונה לפני הנישואים ויצא לנו לשוחח בעיקר על השוני בין הקיבוצים שלי ושלו. הוא היה אז מנהל המפעל ומאוד התעניין בנעשה בדפוס בארי וביקש לארגן לו סיור במקום. כך, בזמן התכנסות איגוד התעשייה הקיבוצית בבארי, ערכנו את הסיור בשעת אחר הצהריים והוא התלהב מכמות העובדים ליד המכונות באותה שעה, ועוד יותר מכך שלא היה אף שכיר במפעל והוא אמר לי בקצת כאב שחבל שבכפר הנשיא זה לא כך אבל מיד הציע לי לעבוד ב"הבונים" לכשאחליט לחיות בכפר הנשיא. מכך תבינו ש"באשמתו" אני ב"הבונים" עד היום. במשך השנים יצא לנו לשבת יחד בכמה ועדות, ובעצם הוא היה אלוף הועדות ולא החמיץ אף ועדה. אני באתי מקיבוץ מאוד ממוסד וקשוח ולא הבנתי את המנטליות של כפר הנשיא ועוד יותר את דרך חשיבתו ופילוסופיות החיים של מיכאל עד כדי כך שלעיתים חשדתי בו באיפה ואיפה שהוא מגלה בין חבר זה או חבר אחר, או פשרנותו וויתוריו בנושאים שבעיני היו ייחודיים ובל יעבור מבחינת הקיבוץ והיו לנו התנגשויות לא מעטות ואיבדתי את אמוני בו. בשיחות איתו שהגיעו גם לטונים גבוהים ותמיד מצידו, כי הוא אף פעם לא צעק וידע להפנים את כעסו ובדרכו ובסובלנותו, ידע איך לסיים את השיחה בדברי רוגע וחיוך.

מיכאל היה אדם נעדר ע"י וותיקי הקיבוץ על כך למדתי בשיחותי עם אנגה וגם מהשכירים העובדים במפעל, בעיקר אלו שעבדו תחת ניהולו ומודים לו בכל עת. יחסי ומחשבותי אליו השתנו רק בתקופה האחרונה, דרך התיחסותו לתיפקוד הממסד ותשובותיו לכל הכותבים נגד הממסד. כאן הרגשתי שאני מתחיל להבין את נפשו של מיכאל, שבעצם הוא שנא ריב ומדון ומאוד כאב את הניתוק וההפרטה של חיינו החברתיים ועתיד הקיבוץ. לאחר כל תשובה כזאת, רציתי לגשת אליו ולחזק את ידו, אבל בגלל בעיות אישיות, לא דיברתי איתו. עד לאותו בוקר רע ומר שבו שמעתי על פטירתו והרגשתי מחנק בגרון וידעתי שהחמצתי הזדמנות לומר לו את אשר אני חושב עליו עכשיו, ואמרתי בלחש בזמן שכיסיתי אותו בעפר, שאדם חוטא לפעמים בלשון הרע על חברו ושכנו וכל השנים כיבדתי אותך כאדם וכחבר קיבוץ אף על פי שלא הבנתי את צפונות ליבך. ידעתי שלפני עומד אדם עם אופקים רחבים, אדם משכמו ומעלה, וכולי צער על שלא ידעתי לפענח צפונות אלו שגרמו לי לחיות תקופה ארוכה בתחושה של כעס כלפיך ועל כך אני היום מבקש ממך סליחה ומחילה ותבקש לנו רחמים משמיים.

תהיה נשמתך צרורה בצרור החיים ונוח על משכבך.